

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА: АСПЕКТ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті проаналізовано проблеми й суперечності в підготовці майбутніх інженерів-педагогів, чинники та обставини їх педагогічної діяльності в аспекті суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Розглянуто поняття «професіоналізм педагога», його сутність і структуру, етапи й рівні. Розглянуто професіограму інженера-педагога, його провідні операції та функції, успішність яких безапелювано залежить від суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу.

Ключові слова: професіоналізм педагога, професійна підготовка, інженери-педагоги, професіограма інженера-педагога, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, навчально-виховний процес, готовність майбутніх інженерів-педагогів до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Постановка проблеми. Система професійно-технічної освіти сьогодні ставить перед сучасними інженерами-педагогами вимогу не тільки оволодіти спеціалізованою професійною підготовкою, бути висококомпетентними фахівцями із наукомістких галузей, здатними до практичного застосування отриманих знань, умінь і навичок у професійній діяльності, але й уміти застосовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію в майбутній педагогічній діяльності, бо розвиток особистісної сфери майбутнього спеціаліста здійснюється під впливом не тільки навчального процесу, а й під час суб'єкт-суб'єктної взаємодії між ними та педагогами [8].

Актуальність дослідження процесу суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічній діяльності визначається також значущістю формування особистісної структури особи, що є найважливішим чинником процесу соціалізації особистості. А ефективна підготовка майбутніх фахівців утруднена без переходу від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних відносин у педагогічній діяльності [1].

Ознайомлення з результатами наукових пошуків учених щодо підготовки інженерів-педагогів дозволило виявити суперечності між: соціальним замовленням щодо підготовки майбутніх інженерів-педагогів до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в навчально-виховному процесі й недостатністю теоретико-методологічного обґрунтування цієї проблеми; зростанням значення застосування особистісно-орієнтованих і суб'єктно-діяльнісних методик і технологій та недооцінкою ролі цього фактора у професійній діяльності інженерів-педагогів у ПТНЗ; запитом освітньої галузі на всебічну підготовленість майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності й нерозробленістю технологічних засад їх підготовки до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічній діяльності; високим темпом розвитку методів і засобів технологій навчання й виховання і їх неадекватністю

відображення у змісті, методах, формах і засобах суб'єкт-суб'єктної взаємодії для майбутньої педагогічної діяльності інженерів-педагогів.

Аналіз актуальних досліджень. Наукові засади організації вищої професійної та професійно-педагогічної освіти в Україні сьогодні розробляють Н. Дем'яненко, В. Луговий, Е. Лузік, В. Майборода, О. В. Сухомлинська та ін. Різні аспекти проблеми пошуку й обґрунтування стратегії взаємодії учасників освітнього процесу вивчали М. Алексеєв, О. Асмолов, Г. Балл, В. Беспалько, С. Братченко, О. Газман, В. Давидов, А. Капська, Н. Нікандров, Ю. Правдін та ін.

Дослідження особистості педагога проводили В. Андрущенко, Л. Велитченко, І. Зимня, Г. Ковальов, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Орлов, В. Петровський, В. Серіков та ін. Праці цих науковців доводять, що особистість педагога є основною ланкою навчально-виховного процесу в аспекті гуманізації всього спектру професійної підготовки та відносин у ВНЗ. Теоретико-методологічні засади інженерно-педагогічної освіти розроблено у працях С. Батишева, Н. Жукової, І. Каньковського, О. Коваленко, В. Ледньова та ін. Методичні основи формування професійної педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів розроблені Н. Брюхановою, Н. Грохольською, Е. Зеєром, М. Лазарєвим, П. Лузаном, Л. Тархан, Л. Штефан та ін. Ці науковці наголошують на необхідності вирішення проблем, що існують в інженерно-педагогічній освіті, пропонують шляхи їх вирішення. Але ці дослідження позбавлені комплексності в аспекті суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу (НВП), що заважає цілісно впливати на загальні результати освітнього процесу.

Мета статті – проаналізувати проблеми та суперечності в підготовці майбутніх інженерів-педагогів, чинники та обставини їх педагогічної діяльності в аспекті суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Розглянути поняття «професіоналізм педагога», його сутність і структуру, етапи. Розглянути професіограму інженера-педагога, його провідні операції та функції, успішність яких беззаперечно залежить від суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу.

Методи дослідження. У дослідженні були застосовані такі методи: теоретичний та емпіричний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення – для вивчення наукових джерел, матеріалів досліджень, нормативної бази з метою ознайомлення з досвідом професійної освіти, інженерно-педагогічної освіти, концепцій професійної освіти, узагальнення й подальшого аналізу досліджуваних явищ; конкретизація, абстрагування – для конкретизації понятійно-категорійного апарату щодо формування в майбутніх інженерів-педагогів готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Вища інженерно-педагогічна освіта сьогодні потребує пошуків нових підходів до підготовки інженерів-педагогів, нових педагогічних технологій, сучасних умов навчання для

розвитку студентів. Ефективність навчання зумовлюється не лише прагматичним вибором технологій, а й, у першу чергу, умінням викладача встановлювати контакт зі студентами, взаємодіяти з ними та вибудовувати систему педагогічно доцільних відносин. Тут необхідно враховувати досвід Європейської вищої школи: через внутрішню мотивацію спонукувати студентів до побудови власної кар'єри, активної особистісної позиції, цілеспрямованості в навчально-пізнавальній діяльності, що заснована на ефективній взаємодії [3]. У таких умовах стає очевидним суспільний запит на професіоналізм інженера-педагога, здатного працювати в умовах реформ на майбутнє України.

За Н. Кузьміною, професіоналізм діяльності – це якісна характеристика суб'єкта діяльності – представника даної професії, яка визначається мірою опанування сучасним змістом і засобами рішення професійних завдань, продуктивними засобами її здійснення [4].

З. Равкін дає таке визначення цієї категорії: «професіоналізм педагога – високий рівень спеціальності й загальнокультурної підготовки, широка професійна і загальна ерудиція, педагогічна майстерність, що забезпечують його конкурентоздатні якості на ринку праці; послідовна орієнтація на розвиток і зміцнення в цілісному педагогічному процесі соціальних, інтелектуальних, моральних і естетичних цінностей освіти» [7, 29].

Особливої актуальності серед психологічних концепцій набула концепція професіоналізму А. Маркової, яка зауважує, що професіоналом можна вважати людину, яка:

- успішно вирішує задачі навчання й виховання, готує для суспільства потрібний соціальний продукт, випускника з бажаними психологічними якостями (об'єктивні критерії);

- особисто прихильний до професії, мотивований до праці, задоволений професією (суб'єктивні критерії);

- досягає бажаних сьогодні суспільством результатів у розвитку особистості учнів (результативні критерії);

- використовує прийнятні в демократичному суспільстві способи, технології (процесуальні критерії);

- засвоює норми, еталони професії, досягає майстерності в ній (нормативні критерії);

- прагне індивідуалізувати свою працю, а також усвідомлює й розвиває власну індивідуальність засобами професії (індивідуально-варіативні критерії);

- досягає вже сьогодні необхідного рівня професійних особистісних якостей, знань і вмінь (критерії наявного рівня);

- усвідомлює перспективу, зону найближчого професійного розвитку, роблячи для її реалізації (прогностичні критерії);

- відкритий для постійного професійного навчання, накопичення досвіду (критерії професійної навченості);
- збагачує досвід професії за рахунок особистого творчого внеску (критерії творчості);
- соціально активний у суспільстві (критерії соціальної активності);
- відданий педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах честь і гідність, професійну етику (критерії професійної прихильності);
- готовий до якісної й кількісної оцінки своєї праці (якісні і кількісні критерії) [5, 47].

Український науковець І. Зязюн тлумачить професіоналізм як достатній для творчого розв'язання завдань професійної діяльності рівень розвитку професійної культури й самосвідомості особистості [2, 40]. Фундаментальною основою науково-педагогічної діяльності І. А. Зязюна було золоте правило етики: «Стався до іншого так, як хочеш, аби ставилися до тебе».

На переконання І. А. Зязюна [2, 19], професійні вимоги до особистості й діяльності викладача вищої школи значною мірою зумовлюються функціями емоцій, оскільки в навчальному процесі важливим є не лише зміст навчальної інформації, але й особистість педагога, яка виступає фасилітатором чи інгібітором навчально-пізнавальної діяльності студентів. І. А. Зязюн особливого значення надавав авторитету педагога, який він диференціював на статусний («авторитет влади») та еталонний («влада авторитету»). Негативні показники авторитету педагога серед вихованців учений вважав однією з найбільш болючих проблем у сучасній освіті й водночас критерієм її якості.

Концепція Оксфордського університету «Базова підготовка вчителя як практичне теоретизування» [10] використовує термін «новітній професіоналізм», який витлумачується через:

- спрямованість педагогічної праці на моральні й соціальні цілі і цінності, які педагоги формують у своїх учнів під час навчання та виховання;
- розширення можливостей і посилення відповідальності за прийняття самостійних рішень як щодо навчання, так і навчальних програм і турботи про учнів;
- зобов'язання працювати колегіально на основі співробітництва, взаємодопомоги, використовувати свій досвід і набуті знання для вирішення спільних завдань;
- професійну гетерономію, що дає можливість педагогам як зберігати атмосферу відкритості та співробітництва, так і працювати зі своїми партнерами з будь-якого соціального оточення, з батьками й учнями;
- обов'язок піклуватися про учнів;

- самостійні дії в пошуках можливості неперервного навчання для підвищення рівня спеціальних знань і вмінь практичної діяльності;
- постановку перед учителем високих завдань, виконання їх на практиці, досягнення високого статусу.

Л. Пуховська [6] у своїх працях підкреслює, що в числі головних пріоритетів освітніх реформ і суспільних змін науковці та спільнота називають професіоналізм саме педагогів. На її погляд, у всіх дослідженнях зберігаються принципові відмінності між концепціями вузького й широкого професіоналізму.

Особливості вузького професіоналізму:

- уміння виводяться з досвіду;
- поле діяльності обмежене в часі і просторі;
- події в класі розглядаються ізольовано від оточуючого середовища;
- цінності вчителя ґрунтуються на його автономії;
- слабка включеність у позанавчальну педагогічну діяльність;
- недостатнє звернення до професійної літератури;
- недостатня включеність щодо підвищення кваліфікації;
- викладання розглядається як інтуїтивна діяльність.

Особливості широкого професіоналізму:

- уміння виводяться з поєднанням практики і теорії;
- поле діяльності широке;
- події в класі розглядаються в контексті всієї школи;
- цінності вчителя засновані на професійному співробітництві;
- активна включеність у позанавчальну педагогічну діяльність;
- системна робота з професійною літературою;
- активна робота з підвищення кваліфікації;
- викладання розглядається як педагогічно доцільна діяльність [6, 22].

Науковці І. Гудсон і Е. Харгрівс обґрунтовують фази розвитку професіоналізму педагогів [9]. На їх погляд, прагнення до отримання соціального статусу й матеріальних можливостей у межах класичного професіоналізму неминуче призводить до створення прірви між педагогічною наукою і практикою. Практичний професіоналізм - це спроба педагогів надати практичним знанням і судженням про власну діяльність високого значення.

Для розгляду проблеми професіоналізму сучасного інженера-педагога необхідно розглянути професіограму такого фахівця. Згідно з аналізом наукових праць [3; 8], визначено, що змістом праці інженера-педагога є проведення практичного професійного навчання учнів початкових і середніх спеціальних навчальних закладів, також учнів на виробництві. Зміст його праці показує, що виробниче навчання – це процес спільної діяльності з учнями, який спрямований на оволодіння ними професійними навичками та вміннями на основі отриманих фахових

теоретичних і практичних знань, що відповідають сучасному рівню розвитку техніки й технології промислового виробництва, на виховання ПВЯ фахівця в процесі їх навчальної діяльності.

Для цього інженер-педагог має знати: вимоги до організації та здійснення навчально-виховного процесу в ПТНЗ; вимоги до навчально-виробничої роботи з учнівськими колективами взагалі та за конкретним фахом зокрема; технологію навчального виробництва, правила експлуатації устаткування; основи педагогіки і психології; основи педагогіки й методики виробничого навчання; правила й норми з охорони праці; досконало володіти навичками, технологіями та культурою декількох робочих професій.

Він здійснює такі навчально-виховні, організаційно-технологічні та інші заходи, дії та операції, функції:

- визначає цілі формування професійних ЗНУ, ПВЯ, професійного інтелекту та мислення в учнів, цілеспрямовано їх формує й розвиває;
- планує різноманітні навчально-виробничі заходи, організує й забезпечує їх виконання;
- формує всі компоненти особистості майбутнього фахівця та поступово її розвиває;
- учить учнів вчитися (одна з основних цілей його педагогічної діяльності) та формує в них творчий стиль майбутньої фахової діяльності;
- складає програми проведення різних видів навчальних занять – теоретичних, семінарських, практичних, розробляє практичні складові навчальних тем, удосконалює зміст, технології та методики викладання навчальної дисципліни відповідно до сучасних досягнень виробництва, педагогічної теорії та практики, потреб та запитів роботодавців;
- обґрунтовує ефективні прийоми, способи, методи, методики та технології викладу навчального матеріалу, підбирає завдання для закріплення знань, удосконалення практичних навичок і вмій;
- складає індивідуальні плани учнів;
- показує учням основи техніки, технології виробничої діяльності згідно з майбутнім фахом, інструктує та вчить їх користуватися технічною документацією, формує практичні прийоми, навички, уміння, культуру майбутньої професійної діяльності;
- здійснює контроль за виконанням навчально-практичних завдань учнями та коригує, за необхідності, послідовність їх здійснення, оцінює теоретичну й практичну успішність в опануванні майбутнім фахом;
- вибирає та наповнює конкретним змістом наочні методи навчання;
- вибирає сучасні технічні засоби навчання й обґрунтовує методику їх використання в навчальному процесі;
- стимулює набуття основ майбутньої майстерності і розвитку технічної творчості в учнів;

– стежити за дотриманням ними правил охорони праці й техніки безпеки;

– забезпечує матеріально-технічне оснащення – здійснює підготовку устаткування й матеріалів до занять, виявляє неполадки в технічних пристроях тощо.

Умови праці наближені до умов реального виробництва, оскільки мають місце всі професійні шкідливі чинники.

Області застосування: інженери-педагоги працюють у професійних ліцеях, коледжах, навчально-виробничих комбінатах, у шкільних майстернях, у навчальних центрах, на курсах професійного навчання, на підприємствах швейної, харчової, хімічної й іншої промисловості, на виробництві, в організаціях.

Домінуючі інтереси – до різних видів техніки, до фізики, математики, технології, до педагогіки, суспільної роботи; супутні інтереси – до економіки, керування на виробництві.

Домінуюча професійна спрямованість: на роботу з людьми, технікою і знаковими системами. Професійний тип особистості – практичний, соціальний, реалістичний, дослідницький.

Необхідні якості: повинен мати технічний і практичний склад мислення, практичні навички ручної праці, володіти основами педагогічної майстерності. Професійно необхідні якості: аналітичність мислення, великий обсяг оперативної і довгострокової пам'яті, хороше переключення уваги, витримка, відповідальність, працездатність, а також доброзичливість, спостережливість, уміння працювати з людьми. Перешкоджають успішній діяльності дратівливість, низька стресостійкість.

Стійке функціонування побудованої педагогічної системи формування в майбутніх інженерів-педагогів готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії повинні забезпечити її функції: навчальну, розвивальну й виховну. Навчальна функція системи формування готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії виявляється в забезпеченні студентів та викладачів сучасними знаннями, уміннями й навичками, необхідними для здійснення успішної навчальної, майбутньої професійної та педагогічної діяльності на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Цілі навчання тут узгоджуються з поетапним характером процесу, який передбачає поступову зміну репродуктивної діяльності продуктивною суб'єкт-суб'єктною взаємодією. Опанування теорії і виконання дій за зразком продовжується власними експериментами й відкриттями, що зумовлює ґрунтовність оволодіння професійними знаннями, формування вмій та навичок суб'єкт-суб'єктної взаємодії тощо.

Критерії та показники сформованості такої суб'єкт-суб'єктної взаємодії наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Критерії та показники сформованості в майбутніх інженерів-педагогів
готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії**

Критерій	Показники
Пізнавальний	обсяг знань із термінології; якість знань термінології суб'єкт-суб'єктної взаємодії; розуміння сутності та особливостей суб'єкт-суб'єктної взаємодії
Мотиваційний	наявність комунікативних потреб; наявність пізнавального інтересу до суб'єкт-суб'єктної взаємодії; мотивація підвищення рівня культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії
Діяльнісний	сформованість практичних умінь суб'єкт-суб'єктної взаємодії; практична діяльність, що спрямована на реалізацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії; прояв творчості в методах суб'єкт-суб'єктної взаємодії
Рефлексивний	усвідомлення рівня сформованості знань щодо суб'єкт-суб'єктної взаємодії; усвідомлення рівня сформованості умінь застосовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію

Розвивальна функція системи проявляється в її впливі на пізнавальні здібності студентів як фактор формування відповідної взаємодії; рух через навчально-пізнавальну діяльність і розвиток міжособистісних стосунків у студентських групах. Тут відбувається також розвиток особистості самого педагога, його комунікативних, емпатійних, перцептивних умінь тощо.

Означена система виконує й виховну функцію, що спонукує суб'єктів навчально-виховного процесу до особистісного зросту, сприяє формуванню особистісних властивостей та якостей усіх учасників такої взаємодії.

Отже, аналіз показує, що діяльність інженера-педагога зумовлена низкою обставин, чинників, передумов та умов його педагогічної діяльності в ПТНЗ.

По-перше, зміст його професійної діяльності спрямований на практичне професійне навчання учнів ПТНЗ: професійна підготовка певного фахівця для виробництва до конкретного виду діяльності.

По-друге, суб'єкт-суб'єктним характером такої діяльності на відміну від інших багатьох видів професійної діяльності. З цієї особливості витікає низка специфічних вимог до особистості інженера-педагога та його педагогічної діяльності в ПТНЗ.

По-третє, суб'єкт-суб'єктною взаємодією двох основних видів провідної діяльності людини: педагогічної діяльності педагога та навчальної діяльності учня. Від цього залежить ефективність функціонування всієї педагогічної системи у ПТНЗ, педагогічної діяльності конкретного педагога, комфортність суб'єктів педагогічного процесу, ефективність і результативність їхніх дій.

По-четверте, безпосередньо управлінським характером педагогічної діяльності інженера-педагога, яка спрямована на організацію діяльності інших суб'єктів – учнів як суб'єктів навчальної діяльності та колективного суб'єкта – учнівського колективу.

По-п'яте, взаємопроникненням спілкування та діяльності, де педагогічне спілкування й суб'єкт-суб'єктна взаємодія виступають головним механізмом і водночас засобом організації ефективної педагогічної діяльності.

По-шосте, цілеспрямованим формуванням і розвитком особистості майбутнього фахівця, цілеспрямованим формуванням і розвитком його провідних професійно-важливих якостей і рис.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, головна особливість професійної діяльності інженера-педагога в порівнянні з педагогами середньої та вищої школи полягає в тому, що вона максимально наближена до умов реального виробництва; педагогічне спілкування має більш конкретно-практичний, фаховий характер, відрізняється безпосередньою професійною спрямованістю, предметністю, зацікавленістю тощо. У таких умовах стає очевидним суспільний запит на професіоналізм майбутнього інженера-педагога, його готовність застосовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію в НВП, здатного працювати в умовах реформ на майбутнє України. Перспективним напрямом дослідження вважаємо добір методів навчання студентів із урахуванням їх суб'єктності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. О. Орієнтири сучасного гуманізму в сучасній освітній, психологічній сферах / Г. О. Балл. – Житомир : Волинь, 2008. – 232 с.
2. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії / І. А. Зязюн, С. М. Сагач. – К. : УРІМБ, 1997. – 302 с.
3. Коваленко О. Е. Інженерно-педагогічні кадри : нові вимоги сьогодення / О. Е. Коваленко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. - Х., 2012. - Вип. 21. - С. 8–17.
4. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьміна. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
6. Пуховська Л. П. Концепція професіоналізму педагогів : порівняльний аналіз / Л. П. Пуховська // Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету. Психолого-педагогічні науки, 2002. - № 4. – Частина 1. - С. 12.
7. Равкин З. И. Конструктивно-генетический поход к исследованию ценностей образования – одно из направлений развития современной отечественной теории педагогики / З. И. Равкин. – М. : ИТП и ОРАО, 1995. – 631 с.
8. Ягупова О. В. Проблеми розвитку практичного мислення майстра виробничого навчання / О. В. Ягупова // Педагог професійної школи. – К. : Науковий світ, 2008. – Вип. VIII. – С. 168–174.
9. Goodson I. F. Teachers Professional lives / I. F. Goodson, A. Hargreaves. – London : Falmer, 1996.

10. Melntyre D. Initial Teacher Education as Practical Theorising : a Response to Paul Hirst / D. Melntyre // *British Journal of Educational studies*. - 1995. - Vol. XXXXIII. - № 4. - P. 365–383.

REFERENCES

1. Ball, H. O. (2008). *Orientyry suchasnoho gumanizmu v suchasni osvity, psihologichniy sferah [Landmarks of modern humanism in the modern educational, psychological spheres]*. – Zhitomyr: Volin.
2. Ziaziun, I. A., Sahach, S. M. (1997). *Krasa pedahohichnoii dii [Beauty of pedagogical action]*. K.: URIMB.
3. Kovalenko, O. E. (2012). Inzhenerno-pedahohichni kadry: novi vymohi sohodennia [Engineering-pedagogical personnel: the new requirements of modernity]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, 21, 8–17.
4. Kuzmina, N. V. (1990). *Professionalizm lichnosti prepodavatel'ia i mastera proizvodstvennoho obuchen'ia [The professionalism of teacher and master of production training]*. M.: Vysshiaia shkola.
5. Markova, A. K. (1996). *Psikhohia professionalizma [Psychology of professionalism]*. M.: Mezhdunarodnyi humanitarnyi fond «Znanie».
6. Puhovska, L. P. (2002). Kontsepsiia profesionalizmu pedahohiv: porivnialnyi analiz. *Naukovi zapiski Nizhinskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Psykhoho-pedahohichni nauki*, 4, 12.
7. Ravkin, Z. I. (1995). Konstruktivno-heneticheskii podhod k issledovaniiu tsennosti obrazovaniia – odno iz napravlenii razvitiia sovremennoi otechestvennoi teorii pedahohiki [Structural-genetic approach to the research of the values of education – one of directions of development of modern native theory of pedagogy]. M.: ITP i ORAO.
8. Yahupova, O. V. (2007). Problemy rozvytku praktychnoho myslennia maistra vyrobnychoho navchannia [Problems of development of practical thinking training]. *Pedahoh profesiinoi shkoly*, VIII, 168–174. K.: Naukovyi svit.
9. Goodson, I. F., Hargreaves, A. (1996). *Teachers Professional lives*. London: Falmer.
10. Melntyre, D. (1995). Initial Teacher Education as Practical Theorising: a Response to Paul Hirst. *British Journal of Educational studies*, Vol. XXXXIII, #4, 365–383.

РЕЗЮМЕ

Керницький А. Профессионализм деятельности инженера-педагога: аспект субъект-субъектного взаимодействия.

В статье проанализированы проблемы и противоречия в подготовке будущих инженеров-педагогов, факторы и обстоятельства их педагогической деятельности в аспекте субъект-субъектного взаимодействия. Рассмотрено понятие «профессионализм педагога», его сущность и структуру, этапы и уровни. Рассмотрены профессиограмма инженера-педагога, его ведущие операции и функции, успешность которых зависит от субъект-субъектного взаимодействия участников учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: профессионализм педагога, профессиональная подготовка, инженеры-педагоги, профессиограмма инженера-педагога, субъект-субъектное взаимодействие, учебно-воспитательный процесс, готовность будущих инженеров-педагогов к субъект-субъектному взаимодействию.

SUMMARY

Kernitsky A. Professionalism of engineer-teacher: aspect of subject-subject interaction.

The problems and contradictions in training future engineers, factors and circumstances of their educational activities in terms of subject-subject interaction are revealed. The notion of “professional teacher”, its nature and structure, stages are

characterized. The profессиogram of an engineer-teacher, his major operations and functions, the success of which depends on subject-subject interaction of the participants in the educational process are considered.

In studies were used the following methods: theoretical and empirical analysis, synthesis, comparison, generalization – to explore scientific sources, materials of theoretical research, regulatory and legal framework in order to learn from the experience of vocational education, the concepts of professional education, improvement and further analysis of the studied phenomena; content analysis, abstraction – to clarify and specify conceptual and categorical apparatus on the formation of future engineers, teachers' willingness to subject-subject interaction.

The main features of the professional activity of an engineer-teacher are compared to such of the teachers of middle and high school, namely: it is close to real conditions of production; teacher's communication is more specific and practical; it has professional character, different direct professional orientation, objectivity, interest and so on. In such circumstances, public demand for a professional future engineer-teacher, his willingness to subject-subject interaction becomes obvious.

It is emphasized that the system of vocational education today sets requirements to the modern engineers-teachers that should master not only specialized training and be highly competitive specialists in high-tech industries, capable of practical application of acquired knowledge and skills in their professional activities, but also be able to apply subject-subject interaction in the future educational activities, because development of personal sphere of the future specialist takes place under the influence of not only educational process but also subject-subject interaction between them and teachers.

A promising area of study is considered to be the selection of methods of teaching students based on their subjectivity.

Key words: *professionalism of the teacher, training, engineers-teachers, profессиogram of the teacher, subject-subject interaction, education process, readiness of the future engineers-teachers to subject-subject interaction.*

УДК 378(09):930.25:091(477)“189/191”

Лариса Корж-Усенко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
orcid iD 0000-0001-9538-4147

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ АРХІВОСХОВИЩ У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті здійснено спробу розкрити значення першоджерел, зібрань архівів та Інституту рукописів для дослідження розвитку вищої освіти України в зазначений період, констатовано різноманітність, змістовність і розпорошеність документальної бази з обраної проблеми. Основу джерельного масиву сконцентровано у класичних «університетських містах» на території України. Серед зарубіжних архівосховищ питомим інформаційним потенціалом у вивченні історії вищої освіти протягом ХІХ – початку ХХ ст. вирізняються зібрання Австрії і Росії. Доведено, що найбільшу наукову цінність для дослідників історії педагогіки мають статuti вищих навчальних закладів, навчальні плани, програми, схеми викладання, звіти про діяльність університетів, інститутів, вищих жіночих курсів, протоколи засідань учених рад, відгуки випускників.